

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY

Poslanecká sněmovna

2008

V. volební období

490

návrh

poslanců Stanislava Grospiče, Zuzky Bebarové-Rujbrové, Vojtěcha Filipa, Pavla Kováčika, Alexandra Černého, Václava Exnera, Zdeňka Maršíčka a dalších

na vydání

ÚSTAVNÍHO ZÁKONA

o referendu o umístění prvků zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky

Parlament se usnesl na tomto ústavním zákoně České republiky :

ČÁST PRVNÍ

Referendum o umístění prvků zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky

Čl. 1

Obecné ustanovení

- (1) O umístění prvků zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky a o pobytu ozbrojených sil Spojených států amerických na území České republiky s umístěním těchto zařízení souvisejících lze rozhodnout jen v celostátním referendu.
- (2) Otázka pro referendum zní: „Souhlasíte, aby Česká republika umožnila Spojeným státům americkým vybudovat a provozovat na území České republiky zařízení protiraketové obrany a aby umožnila ozbrojeným silám Spojených států amerických, v rozsahu k této činnosti nezbytném, pobývat na území České republiky?“.
- (3) Právo hlasovat v referendu má každý občan České republiky, který je oprávněn volit do Poslanecké sněmovny (dále jen „oprávněný občan“).
- (4) Referendum vyhláší prezident republiky obdobným způsobem, jakým se vyhláší zákon; stejně vyhláší prezident republiky výsledek referenda.

Čl. 2

- (1) Referendum může být vyhlášeno poté, co vláda Spojených států amerických požádala vládu České republiky o umožnění vybudovat a provozovat na území České republiky prvky zařízení své protiraketové obrany a tato žádost byla vyjádřena v návrhu smlouvy mezi Spojenými státy americkými a Českou republikou.
- (2) Prezident České republiky vyhlásí referendum, podá-li mu návrh
 - a) skupina nejméně dvou pětin poslanců nebo skupina nejméně dvou pětin senátorů,
 - b) zastupitelstvo vyššího územně samosprávného celku, na jehož území by měly být prvky protiraketové obrany umístěny, nebo
 - c) nejméně 200.000 oprávněných voličů, kteří ve formě petic požadují vyhlášení referenda k umístění prvků protiraketové obrany.

- (3) Prezident republiky vyhlásí referendum, jestliže mu bude doručen návrh podle odst. 2) do 90 dnů od zveřejnění žádosti podle odst. 1), a byla-li žádost zveřejněna před dnem nabytí účinnosti zákona podle čl. 6, pak do 90 dnů od tohoto dne.
- (4) Referendum vyhlásí prezident republiky do 60 dnů od dne, kdy došlo ke splnění podmínek uvedených v odst. 2) a 3).
- (5) Pokud by se referendum mělo konat v posledních šesti měsících volebního období Poslanecké sněmovny nebo funkčního období zastupitelstev územních samosprávných celků, vyhlásí je prezident republiky tak, aby se konalo spolu s volbami do Poslanecké sněmovny nebo do zastupitelstev územních samosprávných celků. Jinak vyhlásí referendum tak, aby se konalo v době počínajícím šedesátým dnem a končící devadesátým dnem ode dne vyhlášení.

Čl. 3

Výsledek referenda

- (1) Umístění prvků zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky je v referendu schváleno, odpověděla-li na otázku pro referendum kladně nadpoloviční většina všech oprávněných občanů, kteří se zúčastnili hlasování v referendu.
- (2) Dokud nebylo v referendu umístění prvků zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických schváleno, nemůže být vysloven souhlas s umístěním takových prvků zařízení na území České republiky a Parlament nemůže vyslovit souhlas s pobytem ozbrojených sil Spojených států amerických na území České republiky souvisejícím s vybudováním a provozováním takových prvků zařízení protiraketové obrany.

Čl. 4

Zákon upraví další podmínky výkonu hlasovacího práva v referendu, jakož i podrobnosti navrhování, vyhlašování a provádění referenda a vyhlašování jeho výsledku.

Čl. 5

- (1) Ústavní soud rozhoduje o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum podle tohoto ústavního zákona nevyhlásí, jakož i o tom, zda postup při provádění referenda podle tohoto zákona byl v souladu s tímto ústavním zákonem a se zákonem vydaným k jeho provedení.
- (2) Pokud prezident republiky referendum podle tohoto ústavního zákona nevyhlásí ve lhůtě uvedené v čl. 2 odst. 4), může se navrhovatel uvedený v čl. 2 odst. 1 písm. a) a b), obrátit ve lhůtě 30 dnů od uplynutí uvedené lhůty na Ústavní soud s návrhem, aby rozhodl o povinnosti prezidenta republiky referendum vyhlásit. Ústavní soud rozhodne do 15 dnů.

ČÁST DRUHÁ

Účinnost

Čl. 6

Tento ústavní zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Důvodová zpráva

Obecná část

Návrh ústavního zákona o referendu o umístění prvků protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky (dále jen „návrh ústavního zákona“) zakotvuje přímé rozhodování občanů České republiky v závažné otázce, která se dotýká nejzákladnějších práv občanů naší země, jejich bezpečnosti v širším slova smyslu a také bezpečnosti občanů sousedních evropských států; dotýká se rovněž svrchovanosti České republiky.

Ústavní institut referenda jako nástroje umožňujícího přímé rozhodování lidu o nejzávažnějších otázkách života země, byl součástí právního řádu první Československé republiky, stejně jako ústavního pořádku Československa po roce 1989. V Československé ústavní historii se tedy nejedná o institut nijak nový či neznámý. Je skutečností, že ve své historii nebyl tento institut nikdy využit, a to především pro příliš úzké vymezení okolností, kdy se tak mohlo stát. Obdobná situace panuje i nyní.

Na možnost přímého rozhodování občanů České republiky v referendu odkazují čl. 2 odst. 2 Ústavy České republiky („Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykoná státní moc přímo“); návazně je v čl. 10a odst. 2 Ústavy stanoveno, že ústavní zákon může stanovit, kdy je k ratifikaci mezinárodní smlouvy třeba souhlasu v referendu.

Ústavní princip stanovený v čl. 2 Ústavy však nebyl dosud naplněn přijetím ústavního zákona o obecném referendu, Parlament České republiky naopak opakovaně odmítl obecnou úpravu institutu referenda. Ústavní praxe naopak využila ústavní zákon o referendu *ad hoc*, tedy ústavní zákon otevírající cestu k celostátnímu referendu k konkrétní otázce zformulované v textu ústavního zákona. Tímto příkladem, dosud jediným v právní praxi, bylo celostátní referendum *ad hoc* na základě ústavního zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů. V minulém případě, stejně jako v případě navrhovaném, se jedná o speciální případ jednorázového referenda.

Použití referenda je tedy v České republice spíše výjimečné, proto je třeba odůvodnit, proč se rozhodování formou referenda navrhuje právě v tomto případě.

Vláda České republiky dojednala se Spojenými státy americkými mezinárodní smlouvu o umístění prvků protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky. Jde přitom o výrazný zásah do bezpečnostní situace České republiky a jejich občanů. Podobné vojenské zařízení cizího státu, v tomto případě USA, zvyšuje bezpečnostní riziko pro občany České republiky, neboť se může stát terčem útoku, který bude směřován nikoliv bezprostředně proti zemi vlastníci toto zařízení, ale bude proveden proti státu, na jehož území bude toto zařízení umístěno, tedy proti České republice.

Zcela jednoznačně nejsou vládou zdůvodněny ani mezinárodní garance celého projektu protiraketové obrany Spojených států amerických, jichž se Česká republika a její občané bez své vůle mohou stát součástí. Každá podobná předsunutá základna jiného státu se nabízí jako cíl útoku, který nemusí být primárně směřován proti České republice, ale jeho účelem bude vytvoření předpokladů pro snížení obranyschopnosti takového cizího státu. Česká republika tímto způsobem ponese riziko, jehož zdroj se bude nacházet mimo její území. Čeští občané se tak mohou stát rukojmími, která budou vystavena možnému růstu napětí mezi vlastníkem zařízení, tj. USA na straně jedné, a potencionální jinou mocí na straně druhé, aniž budou moci tento vývoj ovlivnit.

Samotná Severoatlantická rada v roce 1997 prohlásila, že v žádném novém členském státě žádné základny nebudou. Umístění vojenského zařízení Spojených států amerických na území České republiky lze označit za rozporné, a to i po letošním summitu NATO v Bukurešti, i v kontextu dokumentu Bezpečná Evropa v lepším světě, přijatého na úrovni Evropské unie 12. prosince 2003 v Bruselu.

Dohoda o umístění vojenského zařízení Spojených států amerických na území České republiky je sice dvoustranná, ale přesto ji nelze přijmout bez ohledu na naše další mezinárodně politické a smluvní závazky zejména k sousedům a Evropské unii.

Dalším výrazným problémem rozhodnutí o umístění vojenské cizí základny na území České republiky je patrně největší ztráta suverenity našeho státu od roku 1968. Zcela bychom ztratili kontrolu nad částí vlastního území, protože půjde o vojenskou základnu cizího státu. Problémem bude i jurisdikce českých úřadů vůči americkým vojákům a zaměstnancům základny, kteří budou na základně zaměstnáni jako obsluha nebo budou sloužit jako ostraha základny.

Tyto důvody svědčí o tom, že rozhodnutí o umístění prvků protiraketové americké vojenské základny na území České republiky ovlivní postavení České republiky na dlouhou dobu. Proto by o této zásadní otázce měli rozhodnout občané v celostátním referendu tak, jak se již rozhodovali v celé řadě místních referend v obcích kolem vojenského prostoru Brdy, kde má být základna umístěna.

Předložený návrh zákona tedy vychází z těchto závažných skutečností i z právní praxe již jednou použitého referenda s celostátní působností v případě rozhodování o vstupu České republiky do Evropské unie.

Soulad s ústavním pořádkem :

Jde o samostatný ústavní zákon, který musí být přijímán stanovenou ústavní procedurou. Návrh není v rozporu s čl. 9. odst. 2 Ústavy České republiky, naopak je v plném souladu s principy, na nichž je ústavní pořádek postaven.

Soulad s právem Evropské unie :

Předpisy Evropské unie ponechávají úpravu výkonu přímé demokracie v pravomoci národních států a tento ústavní zákon není v rozporu s právem Evropské unie.

Soulad s mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy :

Navrhovaný ústavní zákon není v rozporu s žádnou mezinárodní smlouvou spadající do právního režimu čl. 10 Ústavy.

Nárok na státní rozpočet :

Předpokládaný nárok na státní rozpočet lze odhadnout stejně jako v roce 2003. Nižší by mohl být pouze tehdy, kdyby vláda nevedla vysvětlovací kampaň. Návrh zákona nedopadá na rozpočty obcí a nečiní nároky ani na rozpočty krajských samospráv.

Zvláštní část

Část první

K čl. 1 :

Stanoví obecné podmínky ústavního zákona. Především stanoví, že souhlas s umístěním zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky a souhlas s pobytem příslušníků cizích ozbrojených sil v souvislosti s umístěním tohoto zařízení a lze vydat pouze v celostátním referendu.

Tento článek stanoví otázku na níž má být v referendu . Určuje kdo je oprávněn v referendu hlasovat. toto právo předložený návrh dává každému, kdo je oprávněn volit do Poslanecké sněmovny.

U způsobu vyhlášení referenda a jeho výsledku je zvolen stejný postup jako u ústavního zákona č. 515/2002 Sb.

K čl. 2 :

Stanoví způsob vyhlášení referenda a okolnosti, za kterých tak může být učiněno.

Prvou z podmínek (odst. 1) pro vyhlášení referenda je podání oficiální žádosti ze strany vlády Spojených států amerických vládě České republiky o umožnění umístění zařízení protiraketové obrany na území České republiky, vyjádřená v návrhu příslušné smlouvy.

V odst. 2 jsou taxativně stanoveny subjekty, které mohou prezidentu republiky podat návrh na vyhlášení referenda. Jde o skupinu nejméně dvou pětin poslanců nebo skupinu nejméně dvou pěti senátorů. Počty poslanců či senátorů jsou stanoveny tak, aby byl zajištěn dostatečně reprezentativní počet, ale zároveň počet umožňující i menšině v jedné z komor parlamentu podat v této věci návrh na referendum.

Návrh na podání referenda může dále podat zastupitelstvo vyššího územně samosprávného celku, na jehož území mají být prvky protiraketové obrany umístěny, tak, aby bylo možno zohlednit zájmy občanů, které zastupitelstvo vyššího územně samosprávného celku zastupuje.

Třetí skupinou, oprávněnou podat návrh na konání referenda v předmětné otázce, může být skupina nejméně 200.000 oprávněných voličů jako dostatečně reprezentativního počtu, aby bylo zřejmé, že se jedná o vůli značné části obyvatel České republiky. Návrh v tomto případě předpokládá, že příslušnou petici, aby byl podpis platný pro potřeby návrhu, mohou podepisovat pouze oprávnění občané, tedy ti, kteří v den podpisu splní podmínky pro přiznání aktivního volebního práva do Poslanecké sněmovny. Petice nemusí být organizována jedním petičním výborem. Může se tedy jednat o více nezávislých petic s totožným cílem, jimž vyjádřená podpora bude posuzována v celkovém součtu.

V odst. 3 jsou upraveny lhůty pro vyhlášení referenda. Podle návrhu může být referendum vyhlášeno pouze tehdy, bude-li prezidentovi republiky návrh doručen ve lhůtě 90 dnů od zveřejnění žádosti podle odst. 1. Pokud by tato žádost byla zveřejněna před nabytím účinnosti prováděcího zákona k tomuto ústavnímu zákonu, jehož vydání je předpokládáno v čl. 5, potom je třeba, aby byl prezidentu republiky návrh na vyhlášení referenda doručen do 90 dnů od nabytí účinnosti prováděcího zákona.

V odst. 4 je stanoveno, že prezident republiky referendum vyhlásí do 60 dnů ode dne, kdy mu byl příslušný návrh, za splnění podmínky uvedené v odst. 3 doručen.

K čl. 3 :

Stanoví podmínky platnosti výsledku referenda a jeho důsledky.

V odst. 1 je stanoveno, že pro platnost rozhodnutí v referendu není třeba žádné minimální účasti hlasujících. Platně bude rozhodnuto, pokud se pro jednu z odpovědí vysloví většina ze zúčastněných hlasujících.

V odst. 2 je stanoveno, že vyhlášený výsledek referenda, kterým by bylo umístění zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických na území České republiky schváleno, nahrazuje v této věci souhlas Poslanecké sněmovny a Senátu k ratifikaci příslušné mezinárodní smlouvy.

V odst. 3 je pak následně uvedeno, že výsledek referenda, kterým by bylo umístění zařízení protiraketové obrany Spojených států amerických na území české republiky zamítnuto, znemožňuje, aby o této věci rozhodl Parlament České republiky.

K čl. 4 :

Tento článek předpokládá přijetí prováděcího zákona o hlasování v celostátním referendu, k jehož přijetí je třeba souhlasu obou komor Parlamentu České republiky.

K čl. 5 :

Tento článek zakotvuje opravné prostředky proti rozhodnutí prezidenta republiky o tom, že referendum či jeho výsledek nevyhlásí. K řízení o těchto opravných prostředcích je příslušný Ústavní soud.

Především z důvodů praktičnosti, neboť může být doručeno více než jedna petice požadující vyhlášení referenda, je oprávněn podat opravný prostředek podle odst. 2 pouze návrhovátelem uvedený v čl. 2 odst. 2, písm. a) a b).

K čl. 6 :

Vzhledem k charakteru ústavního zákona nevyžadujícího legisvakanci a jeho významu je navrženo, aby nabyl účinnosti dnem vyhlášení.

V Praze dne 11. dubna 2008.

Stanislav Grospič, v.r.
Zuzka Bebarová- Rujbrová, v.r.
Vojtěch Filip, v.r.
Pavel Kováčik, v.r.
Alexander Černý, v.r.
Václav Exner, v.r.

Zdeněk Maršíček, v.r.
Milan Bičík, v.r.
Miroslav Grebeníček, v.r.
Karel Šidlo, v.r.
Pavel Hojda, v.r.
Kateřina Konečná, v.r.
Jiřina Fialová, v.r.
Soňa Marková, v.r.
Ivana Levá, v.r.
Vladimír Koníček, v.r.
Josef Vondruška, v.r.
Miloslava Vostrá